

# Gausdals Tidende

18. årgang

Gausdal Historielag

nr 1 2005

2004

For Gausdal Historielag ble år 2004 jubileumsåret. Laget fylte 75 år og kunne se tilbake på stor innsats for bevaring av bygdekulturen, spesielt har aktiviteten vært omfattende de siste 25 år.

Kulturinnslaget etter fjorårets årsmøte var ved Margaret og Ola Eggen. I ord og toner ga de et spennende og morsomt utsnitt fra boka Erindringer fra et 5 år opphold i Norge. Margaret og Ola har selv påtatt seg å oversette engelskmannen Henry F. Newton Chessyres erindringer. Chessyre arva ei velholden tante og brukte pengene på Norgesreise. På turen traff han bl.a. direktøren for nikkelverket i Espedalen, som bidro til at Chessyre en tid slo seg ned på Skyttermoen, som da var Synsgardssvea i Svatsum. Vi gleder oss til å kunne lese boka på norsk!

I februar måned kunne det arrangeres akedag i Ulsrud. Olav Terje Kleiven besørge arrangementet, inklusiv preparering av banen langs avlingsvegen fra Ulsrud og ned til elva. Trasseen bød på bratte og svingete utfordringer før en vel framme på flat mark kunne nyte saft, biteti og premiering.

I april kunne styremedlemmene i historielaget glede seg over et besøk ved Geir Arild Høilands private krigsmuseum. Dessverre tillater ikke lokalitetene store grupper. Høiland har gjort et imponerende arbeid med innsamling og bevaring av gjenstander fra krigens dager.

Vårhalvåret gikk med til å planlegge høstens jubileumsarrangement som strakk seg over to dager. Lørdag den 4. september ble 75-årsjubileet markert med medlemsfest i Østre Gausdal Prestegard. Eilif Veisten, Knut Smidesang og Finn Lund bidro med en lattervekkende samling gamle revyviser sammenbundet med ord av Øystein Veisten. Tusen takk! Styreleder ga et resymé av historielagets historie gjennom 75 år.

Dagen etter inviterte vi til Åpen dag i Ulsrud, den andre i sitt slag siden overtagelsen for 4 år siden. Anne Kleiven kåserte om Hans Aanrud og fjellet, Gudmund Waalen besørge lun og trivelig visesang. Styreleder kåserte om Ulsruds gards- og slekts historie. Vafler, kaffe og strålende sol bidro til fin stemning blant de 160 frammøtte.

Gausdal historielag har ellers vært representert ved stand på Svatsumsdågåen i august og kommunens aktivitetsdag i september.

Registreringsarbeidet i Ulsrud pågår fortsatt. På garden og sætra er praktisk talt alle gjenstander gjennomgått. Tekstiler, dokumenter og fotografier gjenstår. Flere smågrupper har gjennom året fått sin guiderunde i gardsanlegget på Ulsrud, bl.a. gruppe fra Revmatikerforbundet, DiS-Oppland og skoleklasser. Det store løftet var restaurering av to stabbur, pietetisk utført av Nils Petter Staum og Hans Stensrud. Vi håper på mer bistand fra den kanten. Utpå høsten ble Ulsrudutvalget etablert med 14 medlemmer inklusiv koordinator. Utvalget er delt inn i gards- og driftsgruppe, teknisk gruppe og museumsgruppe. Den nyetablerte gardsgruppa klarte å ta ned sæterlåven og pakke stokkene ned før vinteren. Et imponerende arbeid!

Mange har bidratt til at Ulsrud nå er i godt driv fram mot det ønske som testator hadde for sin farsarv. En stor takk til alt dugnadsfolket.

## TIDSBILLEDER OMKRING SLEKTENS ELDSTE

(vesentlig bygget på notater av kapt. Kråböl).

**Tiden för 1814** adskilte sig ikke bare forfatningsmessig fra den etterfølgende tid hos oss, men tilværelsen ellers — i skikk og vane — var også på mange måter anderledes.

Her noen spredte eksempler fra Gausdal:

### 1. Hår og skjegg

För 1800 lot mennene håret vokse, men bandt det ofte sammen i en pisk, avrundet det litt i pannen og lot det ligge i kröller ved örene. Noen få blandt de kondisjonerte brukte parykk.

Böndene beholdt dog helst sitt eget naturlige hår uten opstusning eller prydelse. Det var omkr. 1802 at den skikk blev innfört i Gausdal å avskjære eller klippe håret. ~ Noen kvinner lot det avrunde i pannen. - Först omkr. 1814 blev det almindelig at alle unge menn i Gausdal klippet håret.

Langt skjegg har vel alltid vært mer eller mindre almindelig. Dog er det sannsynlig at en "kuttet" litt på denne prydelse i forholdsvis tidlig tid. Således blev det sagt i 1809 at Ole Hansen Nedre Kråböl, död 1719, var den siste mann der på gården som brukte langt skjegg.

## **2. Klærne.**

Ennu henved. 1770 brukte gamle menn i Gausdal kjortler eller vester som rakk ned til smalleggen og hadde store opslag. De var på den ene siden forsynt med en rad knapper fra øverst etter hvert kortere - først til litt nedenfor knærne og ved 1814- tallet til ovenfor knærne. Samtidig med den side vesten bruktes gjerne undervest som oftest rakk litt ned på låret.

Omkring 1800 begynte gausdølene med fotside bukser (pantalon) - tidligere var det som bekjent knebukser.

I skoene brukte både kvinner og menn store prydefulle spenner.

Blandt bondekonene kom strimmelluen i bruk før 1800.

## **3. Kaffe og te**

Den slags drikk er selvfølgelig ikke gammel i Gausdal heller. Først etter 1756 kan det være tale om at te kom i bruk blandt bondefolket i bygden. Kaffen er omtalt her ca. 1770, men først omkring 1814 kan en si at kaffebruk er blitt almindelig.

## **4. Poteter**

Det kunde vel være i årene 1765-70 at de første 5-6 potetknoller blev innført til V.Gausdal.

**5. Folkeopplysningen** Før 1759 hadde ungdommen ingen plikt til å lære å lese innenat. -Selv et par menneskealdre senere var det flere eldre i Gausdal som ikke kunde lese en bokstav - Dog måtte en lære litt utenat, såsom av katekismens 3 første parter, noen bønner o.l.

Omkring 1740 var det blitt almindelig blandt fornemme bønder i Gausdal å sende sine barn med en skolemester. Hadde bonden ett barn med, blev skolen holdt hos denne i en uke, hadde han to barn med, da underholdt den samme mann både skolemesteren og alle barna i to uker o.s.v.

Dette er det første glimt av skolehold i Gausdal.

Utdrag fra:

Minneskrift over kirkesanger O. S. Kjernlies 100 års dag 11. juni 1940

## TILLITSVALGTE

### Leder

Birgit Kraabøl  
2653 Vestre Gausdal

### Nestleder

Alf Sanden  
2656 Follebu

### Kasserer

Morten Kleiven  
2652 Svingvoll

### Sekretær

Oddvar Fyksen  
2651 Ø. Gausdal

### Styremedlemmer

Gunnar Bruvang  
2657 Svatsum  
Ivar Paulsrud

2651 Østre Gausdal  
Sverre Gran  
2653 Vestre Gausdal

### Leder i boknemnda

Marthe Stine Fyksen  
2653 Vestre Gausdal

### Leder for fotoregistrering

Tor Korsvold  
2652 Svingvoll

### Leder for slektsgranskning

Magne Bårdslie  
2653 Vestre Gausdal

### Arkivansvarlig

Kjell Håkon Reistad  
2651 Østre Gausdal

### Ansvarlig videreføring av Garder og Slekter Bind I

Guro Steine  
2651 Østre Gausdal

### Ansvarlig skolehistorie

Simen Forseth  
2653 Vestre Gausdal

## Ansvarlig småbrukerlagshistorie

Per Audun Øvstehage  
2653 Vestre Gausdal

### Koordinator Ulsrudutvalg

Birgit Kraabøl  
2653 V. Gausdal  
Rød Fjällreven fliesjake funnet i Ulsrud. Kontakt Birgit

Ta en titt på vår hjemmeside  
<http://www.gausdalthistorielag.no>

### Årsmøte

*Gausdal Historielag har årsmøte på Linbakken, Midtbygda, Ø. Gausdal, søndag 13. mars kl 1930. Saker kan fremmes for årsmøtet av alle medlemmer. Saker fremmes skriftlig og sendes styrets leder innen mandag 7. mars 2005. Styret*

### Medlemsregister

Vi trenger et oppdatert medlemsregister! Ved kontingentinnbetaling via posten, kan vi få problemer med å registrere betalerens navn.

### Medlemsmøter

Slektsgranskings- og fotomøter finner sted i våre lokaler i Prestegarden hver første mandag i måneden. I år står vi igjen med den 7. mars – 4. april - 2. mai - 6. juni - 3. oktober - 7. november - 5. desember.

**Vi har samtidig bøker til salgs**, historielagets utgivelser, lokalproduserte bøker, Sigstads hilsningskort m motiver fra Gausdal, kartblad samt CDer med slektsopplysninger. Vel møtt!

### Levering av materiale til historielagets arkiv.

Vi mottar gjerne materiale for oppbevaring i vårt dertil egnede hvelv. For å sikre forskriftsmessig avlevering og registrering anbefaler vi våre månedlige medlemsmøter eller direkte kontakt med arkivansvarlig, tlf. 90066640.

**I september planlegges busstur til grense traktene** mot Sverige i samarbeid med Gausdal Turbuss og Foreningen Norden.